UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Novissima Polyanthea, In Libros XX. Dispertita

Dominicus

Francofurti, 1613

Labor

urn:nbn:de:hbz:466:1-97211

Visual Library

POLYANTHEÆ NOVÆ LIBER X.

Labor.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

LABOR, Græce πόνος, ὁ, ὁ, & πονέω, laboro dicitur. Eſt autem labor functio quædam vel animi, vel corporis grauioris operis & muneris, *ſecundum Cic. lib. 2. Tuſc. quæſt.* Antiqui dicebant labos, ſicut honos, lepos: hinc laboro verbum deducitur, quod nonnunquam ſignificat fatigor, & cum labore ago, & metaphoricῶs male habeo, quare laborare podagra, & huiuſmodi dicimus. Interdum idem eſt, quod conor, & enitor, quod etiam ſignificat eius compoſitum elaboro. Item illaboro, quod eſt labore vaco.

Differunt autem inelaboratum & illaboratum, quod inelaboratum dicitur, quod non ſatis artificioſe excultum eſt. illaboratum vero, quod ſine labore videtur factum: illud vitio dari ſolet, hoc laudis. Aliquando laborare eſt componere. Virg. *Arte laboratæ veſtes, id eſt, compoſitæ.* hinc laborioſus, laboris ſuſtinens: & laborioſum, quod multo labore perfectum eſt.

Labor, Hebr. *Iaghahha*, labor, & res parta labore. Iob 20. 18. *Ieghihha.* labor defatigans hominem, defatigatio, fructus item laboris. *Pſalm.* 128. 2. *Eſa.* 55. 2. *Ieghihha*, defatigatio laborioſa, labor moleſtus, *Eccl.* 12. 14 à verbo *Iaghahha*, Laborauit: quod refertur potius ad animum quam ad corpus: fatigatus eſt labore. Cognationem habet cum *Gahhah*, mugiuit, & *Naghah, attigit*: vnde *Negahh* plaga: item cum *Ghaiah* exſpirauit. Significat enim tanto affectu & labore adſpirare ad rem aliquam attingendam vt animus mugiat. & vix reſpirare poſſit. Hinc ἀγάζω & ἀγάζομαι, laboro, triſtitia afficior. *z. hhamal* verbum, i. laborauit cum moleſtia & defatigatione: propriè ſignificat durum exercere laborem, qui corpus & animam defatigare ſolet, vt olim in piſtrinis molæ: transfertur deinde ad alios duros labores. Hinc μόλος labor, & μύλως molo, μύλη, μύλος, mala, *meule* Gall. μύλον dens maloris μύλον molendinum, piſtrinum, *le moulin.* A verbo *hhamal* nomen eiuſdem ſoni. *Pſalm.* 7. 1. 5. *Eccl.* 1. 3. *Pſal.* 73. 5. Et quid eſt aliud labor, nobis poſt peccatum impoſitus quam nonnullis honeſtum, aliis autem moleſtum piſtrinum? Piis autem, Deum amantibus labor & defatigatio tum animi tum corporis cedit in bonum. *Pſalm.* 128. 2.

¶ LOCI BIBLICI.

Labor manuum præcipitur, *Pſalm.* 128. 2. *Prou.* 10. 4. & 12. 11. & 13. 4. & 20. 4. & 28. 19. & 31. 27. *Eccl.* 5. 11. *Epheſ.* 4. 28. 1. *Theſſ.* 4. 11. 2. *Theſſ.* 3. v. 10. 12. Labor & dolor omnibus communis, *Gen.* 2. 15. & 3. v. 17. 19 *Exod.* 20. 9. & 34. 21. *Deut.* 5. 13. *Tob.* 2. 19. *Pſalm.* 128 2. *Prou.* 6. 6. & 10. 4 & 14. 4. 4 & 20. 4. *Eccl.* 5. 11. *Iob.* 5. 7. *Eccl.* 29. 20. *Ioan.* 21. 3. *Actor.* 18. 3. & 20. 34. 1. *Cor.* 4. 12. *Epheſ.* 4 28. 1. *Theſſ.* 2. 6. & 4. 1. 1. 2. *Theſſ.* 3. v 8. 12. Labor non ditat ſine Dei benedictione, *Gen.* 3. 17. & 26. v. 3. 12 & 30. 27. *Deut.* 8. 18 *Iob.* 42. 12. *Pſalm.* 127. 2. *Prou.* 10. 22. *Eccl.* 11. 6, Ad laborem naſcitur homo. *Iob.* 5. 7.

Laboris manuum & agriculturæ laus & vtilitas, *Prou.* 12. 11. & 13. 4. & 14. 23. & 24. 27. & 28. 19.

Laboranti merces debetur, *Leuit.* 19. 13 *Deut.* 24. 15. & 25. 4. *Tob.* 4. 15. *Eccl.* 7. 22. & 34. v. 25. 26. *Ierem.* 22. 13. *Malach.* 3. 5. *Matth.* 10. 10. *Luc.* 10. 7. 1. *Cor.* 9. v. 9. 14. 1. *Tim.* 5. 18. *Iac.* 5. 4.

¶ SENTENTIAE BIBLICAE.

In labore comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. *Gen.* 3.

Iſte (ſcilicet Noe) conſolabitur nos ab operibus, & laboribus manuum noſtrarum in terra, cui maledixit Dominus. 5.

Homo naſcitur ad laborem. *Iob.* 5.

Anima laborantis laborat ſibi: compulit enim eum os ſuum. *Prouerb.* 16.

Non oderis laborioſa opera, & iuſtificationem creatam [illegible] tiſſimo. *Eccl.* 7.

Et laboramus operantes manibus noſtris. 1. *Cor.* 4.

Memores enim facti eſtis fratres laboris noſtris, & [illegible] nocte & die operantes, ne quem veſtrum grauaremus, [illegible] mus in vobis Euangelium Dei. 1. *Theſſ.* 2.

Rogamus autem vos fratres, vt abundetis magis, & [illegible] tis, vt quieti ſitis, & vt veſtrum negotium agatis, & operemini manibus veſtris, ſicut præcepimus vobis: & vt honeſte [illegible] eos, qui foris ſunt, & nullius aliquid deſideretis. 4.

Ipſe enim ſcitis, quemadmodum oporteat imitari [illegible] am non inquieti fuimus inter vos, neque gratis panem [illegible] uimus ab aliquo: ſed in labore & fatigatione die ac nocte [illegible] tes, ne quem veſtrum grauaremus. Non quaſi non habuerimus [illegible] teſtatem: ſed vt noſmetipſos formam daremus vobis ad [illegible] dum nos. 2. *Theſſ.* 3.

Quoniam ſi quis non vult operari, nec manducet. Audimus enim inter vos quoſdam ambulantes inquiete, nihil operantes [illegible] curioſe agentes: his autem qui eiuſmodi ſunt, denuntiamus [illegible] ſecramus in Domino Ieſu Chriſto, vt cum ſilentio operantes [illegible] panem manducent. *ibid.*

Argentum & aurum, aut veſtem nullius concupiui, [illegible] ſcitis: quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, & his, [illegible] ſunt, miniſtrauerunt manus iſtæ. Omnia oſtendi vobis, [illegible] ſic laborantes oportet ſuſcipere infirmos, ac meminiſſe [illegible] mini Ieſu, quoniam ipſe dixit: Beatius eſt magis dare, quam [illegible] pere. *Actor.* 20.

Tulit ergo Dominus Deus hominem, & poſuit eum in [illegible] ſum voluptatis, vt operaretur, & cuſtodiret illum. *Gen.* 2.

Egeſtatem operata eſt manus remiſſa: manus autem [illegible] uitias parat. *Prou.* 10.

Qui congregat in meſſe, filius ſapiens eſt: qui autem [illegible] ſtate, filius eſt confuſionis. *ibid.*

In omni opere bono erit abundantia: vbi autem verba [illegible] rima, ibi frequenter egeſtas. 14.

Melior eſt, qui operatur, & abundat in omnibus, quam [illegible] riatur, & eget plane. *Eccl.* 10.

Vita ſorte ſua contenti, operaque ſua viuentis, [illegible] tem, ſed vtraque maiorem qui theſaurum nactus eſt. 4.

Dignus eſt enim operarius mercede ſua. *Luc.* 10.

Vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundum ſuum laborem. 1. *Cor.* 3.

¶ PATRVM SENTENTIAE.

Diuerſis ſeminibus pectoris tui colles ſere, nunc [illegible] ocribus, nunc ieiuniis parcioribus, lectione, opere, [illegible] tio laboris induciæ ſint quietis. *Aug. de Virg.*

Citius auditur vna oratio obedientis, quam decem millia contemnentis: talis fuit oratio Phariſæi. *De oper. monach.*

Non deſinatis in labore perſiſtere quia ſubleuatio laboris [illegible] tium collaborantis. *Greg.* 5. *Mor.*

Sancti viri quod labores nunc veritati commendantes [illegible] tot iam remunerationis ſuę pignora intra ſpei ſuæ cubiculum [illegible] ſa tenent. *Greg. in Mor.*

Quibuſdam prauis mentibus nihil eſt laborioſius, quam ſi [illegible] præcipiatur, vt in huius mundi actibus non laborent. *ſuper Ezechielem.*

Nullus labor durus, nullum tempus videri longum debet, [illegible] gloria æternitatis acquiritur. *Hier in epiſt.*

Quantis ſudoribus hæreditas caſſa expetitur, & minore labore promiſſa margarita Chriſti emi poterat. *ad Nepotia.*

Qui in labore hominum non ſunt, in labore profecto Dæmonum erunt. *Bern. ſuper Cant.*

Cauſam laboris cogitet in labore, vt ipſa ei pœnam, quam [illegible] tur, repræſentet. *In ſerm.*

Laborem & dolorem multi ſuſtinent, quem tamen Deus non conſiderat. *Serm. de pœnit.*

Ad laborem cum veneris, ſic temperabis opus agendum, [illegible] citudo operis intentione animi ab iis, quæ Dei ſunt, non [illegible] *In Doctrin.*

Libentius

Libentius ſuſcipitur labor pro deſiderio voluntatis, quam pro amore virtutis. *Leo Papa de ieiunio, &c.*

Omnes huius ſæculi dilectores in terrenis rebus fortes ſunt, in cœleſtibus debiles. Nam pro temporali gloria, vſq; ad mortem deſudare appetunt: & pro ſpe perpetua nec parum in labore quidem ſubſiſtunt. Pro terrenis lucris quaslibet iniurias tolerant, & pro cœleſti mercede vel tenuiſſimi verbi ferre contumeliam recuſant. Terreno iudici toto etiam die aſſiſtere fortes ſunt; in oratione vero coram Domino vel vnius horæ momento laſſantur. Sæpe nuditatem famem pro acquirendis diuitiis atq; honorib tolerant: & earum rerum ſpe ſe per abſtinentiam cruciant, ad quas adipiſcendas feſtinãt: ſuperna autem laborioſe quærere tanto magis diſſimulant, quanto magis ea retribui tardius putant, *Idem 19. Moral & habetur diſtin. [illegible] omnes.*

¶ SENTENTIAE POETARVM.

Claud. in nupt. Honorii.

Non quiſquam fruitur veris odoribus,
Hyblæos latebris nec ſpoliat fauos,
Si fronti caueat, ſi timeat rubos,
Armat ſpina roſas, mella legunt apes.
Herculem duri celebrant labores,
Ille Centauros domuit ſuperbos,
Abſtulit ſæuo ſpolium leoni,
Fixit & certis volucres ſagittis,
Poma cernenti rapuit draconi,
Aureo læua grauior metallo
Cerberum traxit triplici catena
Victor immitem poſuiſſe fertur
Pabulum ſæuis dominum quadrigis,
Hydra combuſto periit veneno.
Fronte turbatus Achelous animi.
Ora demerſit pudibunda ripis.
Strauit Antæum Libycis arenis.
Cæcus Euandri ſatiauit iras.
Quoſq; preſſurus foret altus orbis,
Setiger ſpumis humeros notauit.
Vltimus cælum labor in reflexo
Suſtulit collo, pretiumq; rurſus
Vltimi cælum meruit laboris.
Ite nunc fortes, vbi celſa magni.
Duxit exempla via,

Ouid. 1. de Pont.

Confiteor facere hoc annos: ſed & altera cauſa eſt,
Anxietas animi, continuuſq; labor,
Cernis vt in duris (& quid boue firmius?) aruis
Fortia taurorum corpora frangat opus.
Quæ nunquam vacuo ſolita eſt ceſſare nouali,
Fructibus aſſiduis laſſa ſeneſcit humus.
Occidet, ad Circi ſi quis certamina ſemper
Non intermiſſis curſibus ibit equus.
Firma ſit illa licet, ſoluetur in æquore nauis,
Quæ nunquam liquidis ſicca carebit aquis.
Me quoq; debilitat ſeries immenſa laborum:
Ante meum tempus cogor & eſſe ſenex
Otia corpus alunt, animus quoq; paſcitur illis:
Immodicus contra carpit vtrumq; labor.

Hor. in Art.

Qui cupit optatam curſu contingere metam,
Multa tulit, fecitque, puer ſudauit & alſit,
Abſtinuit Venere & vino.

Idem in epiſt.

Si non
Intendas animum ſtudiis, & rebus honeſtis,
Inuidia vel amore vigil torquebere.

Tibull.

Nec te pœniteat duros ſuiſſe labores,
Aut operi inſuetas attenuaſſe manus.

Verinus.

Quem potes æterno pro munere ferre laborem?
Mercedi an tantæ par labor eſſe poteſt?

Ouid. 2. Art.

Dum vires animique ſinunt tolerare labores,
Iam veniet tacito curua ſenecta pede.
Aut mare nauigiis, aut vomere ſcindite terram,
Aut fera belligeras addite in arma manus.

Menander.

Ἔργοις φιλόπονος ἴσθι, μὴ λόγοις μόνον.
Operibus laborioſus, non ſermonibus ſolum.
Ἐργασίαις τὰ καλὰ γίγνεται πόνοις.
In finibus pulchra fiunt laboribus.
Μοχθεῖν ἀνάγκη τοὺς θέλοντας εὐτυχεῖν.
Laborare neceſſe, volentibus fortunatos eſſe,
Φιλόπονος ἴσθι, καὶ βίον κτήσῃ καλόν.
Laborioſus ſis, & vitam acquires pulchram:
Ὡς ἡδὺ τοῖς σοφοῖσι μεμνῆσθαι πόνων.
Quam ſuaue ſapientibus recordari laborum.

Euripides.

Μοχθεῖν δὲ βροτοῖσιν ἀνάγκη;
Laborare autem mortalibus neceſſe eſt.

Sophocles in Electra.

Ὅρα; Πόνου τοι χωρὶς οὐδὲν εὐτυχεῖ.
Vide, labore quidem ſine nihil bene ſuccedit.

Virg. l. 1. Georg.

Labor omnia vincit
Improbus & duris vrgens in rebus egeſtas.

Phocylides.

Οὐδὲν ἄνευ καμάτου πέλει ἀνθρώποις εὐπετὲς ἔργον,
Οὐδ᾽ αὐτοῖς μακάρεσσι. πόνος δ᾽ ἀρετὴν μέγ᾽ ὀφέλλει.
Nullum ſine labore eſt hominibus facile opus,
Neque ipſis beatis. Labor virtutem valde iuuat.

Horat, Serm. 1. ſatyr. 9.

Nihil ſine magno
Vita labore dedit mortalibus.

Martial, l. 1. ad Lucium Iulium.

In ſteriles campos nolunt iuga ferre iuuenci.
Pingue ſolum laſſat, ſed iuuat ipſe labor.

C, Manilius Aſtronomiæ ſuæ. l. 1.

Longa dies acuit mortalia corda.
Et labor ingenium miſeris dedit, & ſua quemque
Aduigilare ſibi iuſſit fortuna premendo,

¶ PHILOSOPHICAE SENTENTIAE.

Vix inuenitur, qui laborib. ſuſceptis, periculiſq; aditis non quaſi mercedem rerum geſtarum deſideret gloriam. *Cic. in Offic.*

Generoſos animos labor nutrit. Laborem ſi recuſes, parum eſſe potes. Non eſt viri timere ſudorem. *Sen. epiſt. 31.*

Quis vir eſt, qui non eſt erectus ad honeſta, qui non eſt laboris iuſti appetens qui non ad officia cum periculo ſit paratus? *Idem li. de Prouidentia c. 2.*

Multum abhorret opus, cuius inchoatio inuidia, continuatio eſt labor, finis eſt odium. *in epiſt.*

Si qua per laborem recte feceritis, labor cito recedet, beneficiũ dum viuitis, non abſcedit. Si qua per voluptatem paruam nequiter feceritis, voluptas cito abibit, nequiter factum apud vos ſemper manebit. *Sen. epiſt. 31.*

Et labori incumbendum eſt, vbi effectus promittitur. *Quint. Dec. 6.*

Labor damno incenditur. *ibid, Dec 13.*

Naſcitur ex aſſiduitate laborum, animi hebetatio quædam & languor.

Plantæ mediocri aqua aluntur, immodica ſuffocantur: ſic animus moderatis laboribus adiuuatur, immoderatis obruitur. *Plut. in Mor.*

Omnibus ſua choriora ſunt opera, quæ ſummo labore confecta ſunt,

Voluptate nemo continenter afficitur, aut laborem ſubit. Nam humanæ res laborem ſempiternum non poſſunt pati. *Ariſt. li. 6. Ethic.*

Qui exercitio vtitur, caueat laſſitudinem: qui bona fortuna fruitur inuidiam, *Bias apud Stob.*

Leges Lycurgi laboribus erudiunt iuuentutem, venando, currendo, natando, eſuriendo, ſitiendo, algendo, æſtuando. *Cic. l. 2. Tuſc. q.*

Iuſtus ac honeſtus labor honoribus, præmiis, ſplendore decoratur. *idem li. 1. de Oratore.*

Nam vt Terentianus Chremes non inhumanus, qui nouum vicinum non vult fodere aut arare, aut aliquid ferre, deniq; non illũ ab induſtria, ſed ab illiberali labore deterret. *Idem libro de Finib. bono, & malorum princ.*

Quis noſtrum exercitationem corporis ſuſcipit laborioſam, niſi vt aliquid ex ea commodi conſequatur? *ibid.*

Suauis eſt laborum præteritorum memoria. *ibid. l. 2.*

Audiui ſæpenumero à ſanctis viris: munditia mulieribus laborẽ viris conuenire, hominibus bonis oportere plus gloriæ, quam diuitiarum eſſe. *Salluſt. in Iugurtha.*

Plures ſunt exercitatione boni quam natura. *Democrit. apud eundem.*

Labor exſiccat, & ſenium inducit, vnde multum laborantes ſeneſcunt magis. *Ariſt. de long. vita.*

Sunt in perpetuo labore animantia, vt etiam naturalis ratio declarat, quæ cernere & audire moleſtum eſſe docet: ſed aſſiduitate quotidiana, vt aiunt, & conſuetudine ſenſuum aſſueuimus. *l. 7. Eth. c. 14.*

Non plus minuſve laboris & quietis quam ſat ſit ſuſcipiendum: verum modus in iis tenendus eſt, quem recta ratio præſcripſit. *l. 6. Ethic. c. 1.*

Nemo laborem continenter ſubit: humanæ enim res laborem ſempiternum non poſſunt pati. *li. 10. Eth. c. 4.*

Labor corporis anxietatem indicat, dolor animalem contractionem. *Alex. Aphrod. in 4. nat q. c. 16.*

Labores ſpontanei indicant morbos. *Hippoc, aphoriſ. idem in 1. Topic. c. 9.*

Tanto plus adferunt lætitiæ bona, quanto maiore labore præcedente ad ea peruenitur: labores enim fortibus viris ſunt obſonium. At abſque eo, vt quis indigeat ejus quod conſequitur, nihil tam ſumptuoſe parari poteſt, vt ſuaue ſit. *Xenoph. de inſtit. Cyri, l. 7.*

Olim labor nemini vitio dabatur, neq; artes erant ignominiæ. *Plut. in Solone.*

Alexander videns ſuos tot tantiſq; certaminibus aduerſus Aſiæ gentes ſuperatis remiſſiores eſſe factos, luxuiq; paſſim indulgere, eos placide ac philoſophice reprehendit, inter cætera dicens, nihil magis ſeruile quam luxuriam, nihil magis regium eſſe quam laborare. Et vero (addebat) quomodo is equum ſuum ipſe curet, haſtam galeamve poliat, qui deſueuerit ſuis ſuum ipſius chariſſimum corpus manibus attrectare? An neſcitis, inquit, eum victoriæ finem nobis propoſitum eſſe, ne idem quod victi agamus? *Idem in Alexand.*

Ego nullum generoſo viro laborum finem ſtatuo, quam labores ipſos qui ad gloriam & decus ducunt. *Arrian. hiſt. l. 5.*

Labores & præclara facinora adeuntibus, & vita ipſa cum virtute coniuncta iucunda eſt, & mors nequaquam acerba, immortalem nominis ſui gloriam relinquentibus. *Exod. li.*

Nuſquam nec opera ſine emolumento, nec emolumentum ferme ſine impenſa opera eſt. Labor voluptatiſque diſſimillima natura, ſocietate quadam naturali inter ſe ſunt iuncta. *Liu. Decad. 1. l. 5.*

Ex parente meo & ex aliis ſanctis viris ita accepi, munditias mulieribus, viris laborem conuenire: on niouſq; bonis oportere plus gloriæ qnam diuitiarum eſſe: arma non ſuppellectilem decori eſſe. *Salluſt. de bel. Iugurt.*

Hominem rerum natura continui laboris patientem eſſe non ſinit. *Val. Max. li. 8. c. 8.*

Laboris hoc ſolatium omnes habent, ſi quem alium ſponte eũdem perferre laborem conſpiciant; ita enim neceſſitas videtur ſublata. *Plut. in Mario.*

¶ Apophthegmata.

Democritus dicebat, omnes labores otio iucundiores eſſe: quando illa conſequuntur homines, quorum gratia laborant, aut conſecuturos ſe ſciunt, Fruſtrationi vero, cum ſpei non reſpondet euentus, vnum eſt remedium, omnia reliqua ſimiliter ærumnoſa ſint & laborioſa. *Stob. ſerm. 29.*

Idem cum interrogaretur à quodam, quomodo laborioſi ac induſtrii differrent à deſidioſis: Quo, inquit, impii à piis: ſpe nimirum bona. Sperant quippe, qui corpus laboribus exercent, pinguia laborum præmia: deſides autem ſemper præſentem intuetur paupertatem. *Max. ſerm. 32.*

Idem adoleſcentem conſpicatus induſtrium, optimum, inquit, ſenectuti condis obſonium. Senſit, fructum laborum ſenectuti eſſe fulcimentum & obſonium: quo ſi deſtituantur homines, qui negarit miſeras ſenum eſſe conditiones? *Maxim. ſer. 32.*

Pythagoras familiares ſuos hortabatur, vt optimum viuendi genus ſibi deligerent, quamuis enim laborioſiſſimum eſſet, conſuetudine tamen fore iucundum. *Stob. ſerm. 30.*

Cleanthes. Suam vitam diuitum vitæ ſolebat hoc nomine præferre: Dum illi, inquit, pila ludunt, ego fodiens duram humum exerceo. Senſit vir ſapientiſſimus, hominem non ad otium & deſidiã, ſed ad laborem à Deo conditum eſſe. *Laer. li. 7. ca. 11.*

Diogenes. Cum Philippus Alexandri Magni pater expeditionem & bellum in Corinthum appare diceretur Corinthii trepidi rerumque ſuarum ſatagentes, ad opera certatim incumbere cœperunt, hic arma ſibi comparabat, ille lapides congerebat, alius muros in altitudinem ſubſtruebat, nonnulli propugnacula firmabant, alii aliud agebant quod ad munitiones pertineret. Eorum itaq; ſtudium Diogenes cum cerneret, nihil habens aliud commodius quod ageret, exemplo philoſophico pallio ſuccinctus dolium ſuum ſubuoluere & hinc inde vertere cœpit. Admirante autem quodam eius amico, ac percunctante cur hoc ageret? reſpondit Diogenes: Ideo voluo, ne vnus inter tot operi intentiſſimos ceſſator eſſe videar. *Guido Bitur. in tit. de Deſidia.*

Idem. Cuidam admonenti, vt iam ſenex quieſceret à laboribus. Quid, inquit, ſi in ſtadio currerem, vtrum oportet iam metæ vicinum, curſum remittere, an mag s in endere? Recte ſenſit, virtutis ſtudium hoc magis intendendum, quo minus ſupereſt vitæ: quod turpe ſit, tum ab honeſto inſtituto refrigeſcere. *Laert. li. 6.*

Socrates cuidam cupienti quidem ire ad Olympia, ſed itineris labore deterrito: Cum, inquit, domi ſæpenumero totum propediem ambules, ante prandium, rurſus ante cœnam, ſi domeſticas ambulationes proferas ad quinq; ſexue dies, facile peruenies Olympias. Docuit, id quod terret in adeundis laboribus imaginationem eſſe potius, quam ipſum laborem. Si quid honeſtæ rei gratia periculi, diſpendii, aut laboris ſuſcipiendum eſt, excuſamus, detrectamus, horremus: cum frequenter vltro in rebus nihili (ne enim dicam turpibus) plus impendamus. Ita quidam inuitati ad ſtudia literarum, excuſant valetudinem, inſomnium, impendia librorum: cum interim totam noctem ludant alea, potatione, contrahant febrim, podagram, hydropem & lippitudinem, ſcortando paralyſim, aut ſcabiem nouam, quam Gallicam appellant. *Eras. Rot. l. 3. apoph.*

Idem. Tantum laboris quantum animus libenter ſuſcipit exequendum eſſe dicebat. *Xenoph. li. 1. de dict. & factis eiuſdem.*

Idem. Aſſerebat, operari eſſe vtile ac bonum homini otium vero eſſe damnoſum ac malum *Xen. & Stob ſer. 27.*

Ariſtoteles Frequenter dicere ſolebat, a t um radices ſatis quidem eſſe amaras, ſed dulciſſimum adferre fructum. Senſit vir ſapientiſſimus, nihil abſq; duro labore ab homine parari poſſe. Tamen poſtquam requies ſequitur, homo multis refocillatur bonis. *Dictum philoſophi extat apud Laertium li. 5. c. 5.*

Ptolomæus ſophiſta. Heraclides ſcripſerat libellum, cui titulum indiderat πόνε ἐγκώμιον, id eſt, laboris laudatio. Eum cum Ptolomæus ſophiſta forte obuius, videret habentem præ manibus rogabat, quid moliretur? Cum ille reſpondiſſet πόνε ἐγκώμιον. Ptolomæus accepto codice, deleuit π, & adiecit; Tempus eſt vt legas titulum encomii, reperitque ſcriptum ὄνε ἐγκώμιον, Ptolomæus huc alludens quod ſi labor meretur laudem eadem opera laudandus eſſet aſinus animal labori natum. *Philoſtr. in ſophiſt Dion. ſophiſta.* Animi & corporis remiſſiones ad nouos labores nos præparare dicebat: & vt arcus & lyra, ſic homines quiete vigere. *Stob. ſer. 60.*

Apelles nunquam tam occupatus fuit, vt diem prætermitteret in qua nihil omnino pingeret, artem exercens. Vnde ſubducens ſe à negotiis, dicere ſolebat, Hodie nullam lineam duxi. Quod abiit in prouerbium, de quouis officio prætermiſſo. *Plin. li. 1. ... tul. 15.*

Muſonius. Ducis bellici & priuati hominis corpora dicebat iiſdem laboribus non ſemel affici. Honos enim, inquit, labores leuiores efficit, præſertim quod intelligit in hominum eſſe oculis quicquid exequitur. *Stob. ſer. 46.*

Seuerus Imp. Symbolum tribuno dari iuſſit, Laboremus. Pertinax ad imperium aſcitus dederat, Militemus. Illi placuit belli, huic pacis. Sublato namq; bello, reditur ad agriculationem & opificia Otium in pace delitias alit, & omne flagitiorum genus. *Ael. Spart.*

Hadrianus. Florus hos verſiculos ſcripſerat in Cæſarem Hadrianum.

Ego nolo Cæſar eſſe,
Ambulare per Britannos,
Scythicas pati pruinas.

Cui Cæſar reſpondit,

Ego nolo Florus eſſe,
Ambulare per tabernas,
Latitare per popinas,
Culices pati rotundos.

Sentiens, ſe honeſtas occupationes præferre inutili, turpique otio *Suet. in Vita Hadriani.*

Probus Imp. Non patiebatur militem eſſe otioſum, ſed multa opera militari manu perfecit, dicens, Annonam gratuitam militem comedere non debere. *Flauius Vopiſcus.*

Alphonſus. Cum reprehenderetur à Matthæo Siculo, eximiæ ſanctitatis viro, quod propriis manibus laboraſſet: Subridens, Num quid, inquit, Deus & natura nequicquam regibus manus dederunt? *Panorm. li. 2. de reb geſt. Alphonſi.*

Idem. Senex quidam multo vino repletus, cum ſuam apud Alphonſum ebrietatem excuſare conaretur dicendo: lac ſenum eſſe vinum, reſpondit, Sed regum cibus eſt honos, quem dii immortales non otio aut luxu, ſed improbis laboribus, multiſq; ſudoribus hominibus vendunt. *Panormit. li. de reb. geſtis Alphonſi.*

Dorotheus monachus. Quotidie lapides ad mare colligebat annuatimq; fabricabat hoſpitium pro ægrotis. Huic laboranti quidam dixit: Cur ita conficis corpus tuum? cui ille: Quia me, inquit, illud occidit. *Sozomenus in Tripartita hiſtor. li. 8. c. 1.*

¶ Similitudines.

Plutarchi. Vt aſparagus ſpinoſus dulciſſimum fert fructum: Ita ex duris initiis magna voluptas naſcitur *in Mor.*

Roterodami. Stulte reges AEgyptiorum operam populi ac pecunias in ſubſtruendis pyramidibus conſumebant, quæ nihil habebant præter ſtultam, & otioſam oſtentationem, cum idem in rebus vtilibus fieri potuerit. Ita quidam elaborant in difficilimis, cæterum infrugiferis, hoc ipſum præclarum exiſtimant, quod in laborioſo negotio verſantur. *in Sim.*

Thriueri. Quemadmodum virtus quo eſt occultior, eo eſt elegantior: Ita ſanctior ſæpe liberalis laborum comparatio, quam gratuita donatio. *in apoph. 174.*

Quemadmodum non ſtatim vbi ſemen in agrum coniectum eſt ſtu-

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

…frugem demetimus, ſed multis menſibus dum putreſcit, plenio-
rem meſſem expectamus. Ita neq; decet tædio laborum affici, ſed
longanimiter illorum fructum, & quaſi quandam comparationem
ſuſcipere. *in apoph.* 113.

Nazianzeni, vt quod labore partum eſt, ſolicitius conſeruari
ſolet: Ita facile parta, facillime celerrimeq; reſpuuntur. *Lib. 2. Theolog.*

Philonis Iudæi. Sicut ſine luce videre non poſſumus, quia nec colores nec oculi ad videndum ſufficiunt: hanc enim ceu vinculum natura præparauit, quo coaptaretur colori oculus: nam in tenebris neuter ſuam vim exerit. Eodem modo animæ oculus, nullam virtutis actionem poteſt attrectare, niſi à labore ceu luce adiutus, hic enim inter mentem & bonum quod mens deſiderat, medius illud vna ex parte, hanc ex altera trahens ad ſe, vtraque manu amicitiam concordiamq; conciliat, atq; ita bona perfecta efficit. *in lib. de ſacrificiis Abelis & Caini, fol.* 88.

Sicut qui animam conantur reddere ſibi propitiam, neceſſario colunt virtutes animæ: Ita qui cupiunt frui proſpera valetudine corporis, curare debent ſanitatem, & id genus vires eius cæteras: quas certe curant in defeſſis laboribus, qui ſoliciti ſunt de potentiis, ex quibus contemperati ſunt. *In lib. de ſacrificiis Abelis & Caini.*

Sicut à cibo pendet tota vita cum ſuis actionibus & effectionibus: Ita etiam à labore pendet quicquid in rebus bonum eſt. *In lib. de ſacrif. Abelis & Caini.*

Quemadmodum qui vitam ſibi prorogare cupiunt, alimenta nõ negligunt: Ita quotquot boni ſunt, laborem concupiſcunt, laborem magnifaciunt. Sicut cibus ſe habet ad vitam: Sic labor ad honeſtatem. *in lib. de ſacrif. Abelis & Caini.*

Cypriani. Sicut fructus non inuenitur in arbore, in qua flos prius non apparuit: Sic in ſenectute honorem legitimum conſequi non poterit, qui in adoleſcentia diſciplinæ alicuius exercitatione nõ laborauit. *Lib. de abuſib.*

Iſocratis, quemadmodum nec mulier ſine viro: Sic nec bona ſpes abſq; labore quicquam parit. *Apud Stob ſerm.* 108. *Anton. in Meliſſa part.* 5. *Max. ſerm.* 38.

Plutarchi. Nautæ à nauigandi labore turpiter conferunt ſe ad voluptates, rurſum à voluptatibus ad nauigationem redeunt: Ita quidam à deliciis ad labores, à laboribus ad delicias ſumma vitæ inconſtantia ſeſe vertunt. *in Mor.*

Vt ferrum crebris immerſionibus conſumitur: Ita corpus crebris permutationibus vitiatur: hoc eſt, ſi nunc immodicis, laboribus intendatur, nunc voluptatibus liquefiat, ac molliatur. *in Moralib.*

Seneca. Vt fertilibus agris non eſt imperandum, cito enim exhauriet illos nunquam intermiſſa fœcunditas: ita animorum impetus aſſiduus frangit. *De Tranquil. Vitæ l.* 1. *c.* 15.

Eraſmi Roterodami. Vt roſa, flos vnus omnium longe gratiſſimus, de ſpinis naſcitur: Sic è triſtib. & aſperis, laboris fructus capitur iucundiſſimus. *in Sim.*

Vt herba moly difficile quidem foditur, ſed ad remedia præter cæteras efficax eſt: Ita quæ præclara ſunt, non contingunt niſi magno negotio. *in Sim.*

Vt quæ præclara ſunt, vix multo cultu proueniunt: contra cæpe, allium & quædam huiuſmodi vilia etiam repoſita, aut ſuſpenſa proferunt ſeſe: Ita quæ ſunt egregia, non niſi multo contingunt labore: quæ mala, paſſim obuia ſunt. *in Sim.*

Thriueri, quemadmodum agrum qui ad ſementem comparatur, ſcindi oportet, inarari, occari, ſartiri, & aliis quampluribus modis vexari: Sic nos quoq; dum ad virtutem erudimur, nulla laborum patientia decet frangi. *in apoph.* 110.

Ferrum vſu candorem ſibi conciliat, alioqui ærugine eroditur: Sic & corpus & animus continuo ſordeſcunt, & ſitum contrahunt, niſi hic virtute & literis, illud vero quotidianis promoueatur laboribus. *in apoph.* 61.

Plutarchi. Plantæ mediocri aqua aluntur, immodica ſuffocantur: Sic animus moderatis laboribus adiuuatur, immoderatis obruitur. *in Mor.*

Plinii. Luſciniis tantum eſt canendi ſtudium: vt certantes emoriantur, ſpiritu citius deficiente quam cantu: Ita nonnulli literarũ immodico amore valetudinem extinguunt, & dum à nullo vinci volunt eruditione, pereunt in ipſo conatu. *Lib.* 10. *ca.* 29.

¶ Adagia.

Vltro Deus ſuppeditat bona. αὐτομάτως ὁ Θεὸς ἀνίησι τὰ ἀγαθά.

Quoties res circa noſtram operam feliciter cadunt, quaſi Deo quopiam procurante. Gott beſchceet vber Nacht.

Sub aliena arbore fructum.

Ex aliena arbore fructum legere dicuntur qui fruuntur aliorũ laboribus. Finitimum eſt illi. Alienam metis meſſem.

Dormientis rete trahit. εὕδοντι κύρτος αἱρεῖ.

In eos, quibus citra conatum contingunt ea, quæ cupiunt. Gott gibt es jhme im Schlaff.

Citra puluerem. ἀκονιτί.

Citra puluerem Græci dicunt contingere, quo quis facile citraque laborem potitur.

Citra arationem, citraq; ſementem.

Quæ citra noſtram operam caſu nobis eueniunt, ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα, *contingere dicunt Græci.*

¶ EXEMPLA PROFANA.

Laertius Cleanthem philoſophum alterum Herculem vulgo dictum fuiſſe tradit, quod eſſet omnium laborum patientiſſimus: adeo vt noctu hauriendo è puteo aquam victum diurnum pararet: vnde & φρεάντλης dictus *pro Cleanthe.*

Maſiniſſa Rex Numidarum erat corporis firmitate præſtans, & duritiei laboribus à pueritia aſſuetus. Etenim ſtans in veſtigiis totũ diem manebat immotus, & ſedens non ſurgebat vſq; ad noctem: in quo continenter per diem & noctem ſedens, & equitationibus vtens, non defatigabatur. *Diod. Siculus li* 23.

Veſpaſianus Imp. valetudinem & abſtinentia, & frictione tuebatur, militiæ acer agmen anteire, & locum caſtris capere, & noctu dieque conſilio, ac ſi res poſceret, manu hoſtibus obſiſtere ſolebat: cibo fortuito, veſte habituq; vix à gregario milite diſcrepanus *Cuſpin.*

Maximilianus Imp. erat laborum patientiſſimus: adeo vt in multam noctem crebro ſcriberet, res magnas ageret, ſæpe etiam arma tractaret, haſtis excurreret cum principibus in ludis, & ſerio cum hoſtibus: æſtum ac frigus, inediam & commeatus penuriam iuxta ferret. *Cuſpin.*

Carolus Magnus aſſidue exercitabatur equitando ac venando: quod illi gentilium erat, quia vix vlla in terris natio inuenitur, quæ in eo labore Francis poſſit æquiparari. *Crantzius lib.* 2. *Saxoniæ capit.* 8.

Ob laborum tolerantiam & induſtriam frugalitatemq; dicti ſunt *Ægyptii Myrmidones*, quum enim haberent terram ſuperne lapidioſam inferne frumentis idoneam: fodientes in cauernis habitare viſi ſunt formicarum more, & aſportandis lapidibus quodammodo eius animantis induſtriam repræſentare *Eraſ. in Adagiis.*

Non ſileamus *Brachmanas philoſophos*, qui pueros impranſos extrudebant foras, ſi quando nihil vtilis operæ, vel parentib. vel ſuis rebus neceſſariis dediſſent: Parthi quoque (*vt Dionyſius de ſitu orbis & Deo commemorat*) more recepto obſeruabant, ne quis die exorto ante liberis victum præberet, quam curſus iaculandiq; certamine ſuſcepto, ſudore circum capita diffuſo, feſſi permaduiſſent.

¶ Hieroglyphica.

Laboris indefeſſi perſeuerantiam ex *Formica picta* ſignificabant: nam ea non interdiu ſolum, verum etiam noctibus laborem exercet. Et nota eſt fabula de formica & Cicada. *Pier. Valer. l.* 8. *pag.* 69. *A.*

Receptum & illud eſt *ſeruilem laborem* per *Aſinum clitella inſtratum* ſignificare, cuius rei cauſa magis vulgo nota eſt, quam verbis explicari neceſſe ſit: quippe quod animal indefeſſi ſit laboris, vniq; & perpetuæ onerum vectationi vexationibuſq; aliis damnatum eſſe videatur. *Pier. Val lib.* 12. *pag.* 112. *F.*

Apem quoq; laboris ſymbolum fecerunt. Nam illud quod Salomon ait, *Vade ad apem, & diſce ab ea quam laborioſa ſit operatrix*, vnicuiq; manifeſtum eſt artificii ſedulitatiſq; illam eſſe hieroglyphicum. *Pier. Val.* 26. *pag.* 244 *F.*

¶ Fabula.

Ruſticus & filii illius.

Ruſticus vicinus morti cum relinquere filiis ſuis diuitias non poſſet, voluit excitare animos, illorum ad ſtudium diligentis culturæ, & in opere faciundo aſſiduitatem. Accerſit igitur illos ad ſe, atq; ita loquitur: Mei filii, quo in loco res meæ ſint videtis. Vobis autem quicquid potui in mea vita comparſi, idque totum in vinea noſtra quærere poteritis. Hæc cum dixiſſet, paulo poſt moritur ſenex. At filii; quod crederent in vinea illum theſaurum alicubi abſcondiſſe, arreptis ligonibus ſolum vineæ vniuerſum effodiunt, ac theſaurum quidem inuenere nullum, terra tamen fodiendo perculta, vites vberrimum fructum tulere.

Docet fabula, labores & operas, ſummas diuitias eſſe. Et eſt Epicharmea ſententia, Labore à Diis hominibus bona venire.

Vide Afflictio, Conatus, Euentus.

Lachrymæ.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

LAchryma, Græce δάκρυον, υ, τὸ, & δακρυόεις, εντος, ὁ, lachrymoſus, & δακρυχέω, lachrymor. quæ vſus obtinuit, vt cum aſpiratione ſcribantur Hebr. *Dimhhah*, à verbo *Damahh*: lachrymauit, lachrymatus eſt madidis oculis: *il plura à chaudes larmes.* Græci conuerſo *Daleth* in vocalem dicũt οἰμώζω, fleo, lachrymor: & per inuerſionem radicis μυδάω, madeo, madeſco, μυδαίνω, madefacio, humecto. Eſt autem lachryma, humor ex oculis flentium